

<https://doi.org/10.52449.soh22.11>

MANIFESTĂRI COMPORTAMENTALE DEVIANTE ALE ELEVILOR DIN CICLUL PRIMAR – ÎN SPECIAL ALE CELOR CU TULBURĂRI DIN SPECTRUL AUTIST

Constantin Iuliana Luminița^{1,2}, doctorandă

<https://orcid.org/0000-0001-5512-2660>

Chirazi Marin³, dr., prof. univ.

<https://orcid.org/0000-0002-2983-6536>

¹Școala Gimnazială „Nicolae Iorga” Iași, România

²Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport, Chișinău, Republica Moldova

³Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Educație Fizică și Sport, Iași, România

Abstract. According to research in the field of ASD, among the triggers of this disorder have been detected so far "those genetic, environmental or neurobiological; these factors play a key role in the manifestation of behavioral symptoms, the latter being the main element by which TSA is diagnosed in many cases" [12]. The bibliographic resources allowed us to know what are the specific behavioral manifestations of children diagnosed with ASD (and with elements from the ADHD sphere), in order to be able to identify concretely among the primary school students where the experiment was performed all those externalizations of during physical education classes. Research methods used: bibliographic, observational and tabular documentation. Results and Discussions: The application of the initial observation sheet resulted in the aspects described, as indicated in Table 1. Conclusions: Following this detailed analysis, carried out during physical education classes, it emerged that students with special educational needs, respectively those diagnosed with autism spectrum disorders have deviant behavioral manifestations, always disturbing the activities during classes, often disregarding the rules established for the development of classes in optimal conditions; at the same time, these students face difficulties in maintaining and forming connections with their classmates.

Keywords: primary school students, ASD, deficiencies, deviant behavior

Introducere. După cum s-a observat și în doctrină, educația fizică oferă "posibilități mari de a explica și transmite ceea ce într-o clasă comună poate trece neobservat, folosind sportul pentru a participa la dezvoltarea valorilor, principiilor și atitudinilor necesare vieții viitoare a elevilor: respect, egalitate și includere" [7].

Specialiștii ruși au constatat faptul că, la ora actuală, există un număr destul de mare de copii diagnosticați cu dizabilități provocate de diferite afecțiuni de sănătate, motiv pentru care aceștia necesită o educație adaptată cerințelor lor educaționale speciale, fiind enumerați copiii cu: "cu deficiențe de percepție (surzi și cu deficiențe de auz, orbi și cu deficiențe de vedere), cu funcții afectate ale sistemului musculo-scheletic, cu retard mintal, cu tulburări severe ale sferei și comportamentului emoțional-volițional, (...) precum și cu dizabilități complexe, combinate de dezvoltare" [2].

În literatura de specialitate română, deficiența poate "determina o incapacitate care, la rândul ei, antrenează o stare de handicap ce face ca persoana deficientă să suporte penalizările mediului în care trăiește, mediu care poate asimila, tolera sau respinge persoana deficientă. Funcția de integrare socială a individului este o funcție comună tuturor fenomenelor sociale, participând astfel la socializarea individului. Practicarea activităților

fizice și sportive promovează personalitatea, oferă posibilitatea integrării într-un grup, oferă posibilitatea stabilirii unor noi relații, noi forme de comunicare între indivizi.

Sportul este un mijloc util și facil în integrarea socială a persoanelor cu dizabilități, și este eficient în măsura în care societatea este pregătită să asimileze, tolereze aceste persoane” [10].

S-a mai remarcat că, din punct de vedere științific, la temelia unei viziuni teoretice și practice a educației și a integrării/incluziunii stă realitatea că *”sistemele și practicile educative trebuie să ducă la activizarea autenticului potențial psihic al fiecărui copil cu anumite dizabilități. Cercetările ultimelor decenii au condus la includerea autismului infantil, a sindromului Asperger, a tulburării dezintegrative a copilăriei (sindromul Heller), a sindromului Rett și a tulburărilor pervazive de dezvoltare fără altă semnificație (autismul atipic) sub denumirea de Tulburări din Spectrul Autist (TSA). Acestea se remarcă printr-o serie de deficite, precum lipsa contactului vizual, joc stereotip și repetitiv, absența sau deteriorarea limbajului expresiv și dificultăți de comunicare, refuzul de a intra în spații necunoscute și incapacitatea de relaționare” [9].*

La baza informațiilor despre tulburările de neurodezvoltare (printre aceste tulburări regăsindu-se TSA și ADHD), atât în România, cât și în Republica Moldova stă **DSM-5** (Manualul de diagnostic și clasificare statistică a tulburărilor mintale, ediția a 5-a), conform căruia ***tulburarea din spectrul autist*** include *”tulburările cunoscute anterior sub numele de: autismul infantil, autism al copilăriei, autism Kanner, autism cu funcționalitate ridicată, autism atipic, tulburarea pervazivă de dezvoltare nespecifică în altă parte, tulburarea dezintegrativă a copilăriei și tulburarea Asperger” [3].*

Conform cercetărilor în domeniul TSA, printre *factorii declanșatori* ai acestei tulburări au fost depistați până în prezent *”cei genetici, de mediu sau neurobiologici; acești factori joacă un rol esențial în manifestarea simptomelor comportamentale, acestea din urmă fiind principalul element prin care se diagnostichează TSA în multe cazuri” [12].*

E. Verza arată că orice deficiență *„este denumită după nivelul la care este defectul primar și prezintă o constelație de tulburări derivate mai mult sau mai puțin accentuate și afectând mai ales funcțiile psihice complexe (psihomotricitatea, autoreglajul conștient, autocontrolul)” [11].*

Conform DSM-5, la ora actuală sunt recunoscute trei *niveluri de TSA*:

- *nivelul unu* (cunoscut ca autism înalt funcțional/sindrom Asperger) – este cel mai ușor, copiii prezentând forme foarte ușoare, ce nu le afectează funcționalitatea (la școală, în relații sociale) și sunt recuperabili cu terapie adecvată precoce;

- *nivelul doi* – copiii au nevoie de mai mult suport, întrucât le este afectată funcționalitatea (*”prezintă deficiențe semnificative verbale și nonverbale, dificultăți cognitive, sociale” [3]*) și au nevoie de terapie ABA, logopedie, diferite tipuri de consiliere/terapie;

- *nivelul trei*(cel mai sever) – copiii au nevoie de un sprijin extrem de mare, deoarece nu pot funcționa singuri (pot avea însoțitor cu normă întreagă) și necesită în mod intensiv terapie ABA, precum și diverse intervenții terapeutice [3].

Astfel, cum s-a constatat și de către specialiști, în TSA ”se remarcă absența privirii ochi în ochi, joc stereotip, mers pe vârfuri, absența limbajului expresiv, limbaj receptiv prezent, comunicare numai non-verbală când copilul este interesat, refuzul de a intra în spații necunoscute, incapacitate de relaționare (absența empatiei). Toate acestea sunt manifestări ale afectării dezvoltării funcției de comunicare a limbajului receptiv sau expresiv, afectării dezvoltării abilităților sociale cu incapacitatea de a avea reciprocitate emoțională sau atașament, precum și ale instalării unui comportament stereotip, sărac în activități și interese” [8].

Resursele bibliografice ne-au permis să cunoaștem care sunt manifestările comportamentale specifice ale copiilor diagnosticați cu TSA (și cu elemente din sfera ADHD), pentru a putea identifica concret în rândul elevilor din ciclul primar al școlii unde s-a realizat experimentul toate acele exteriorizări ale conduitei în timpul orelor de educație fizică.

Procesul de identificare a manifestărilor comportamentale deviate ale elevilor din cadrul experimentului (desfășurat la Școala Gimnazială ”Nicolae Iorga” din Iași, în perioada 2019-2020) s-a realizat utilizând metoda observației, mai exact aplicând *fișa de observație* întocmită pentru a putea analiza și găsi soluțiile optime în vederea îmbunătățirii conduitei acestora.

Precizăm faptul că fișa de observație a fost aplicată atât la începutul, cât și la sfârșitul anului școlar în care s-a desfășurat experimentul propriu-zis, de aceea poartă denumirea de ”fișă de observație inițială” și ”fișă de observație finală”. În prezentul studiu vom supune analizei doar *fișa de observație inițială* (Tabelul 1), evidențiind în cuprinsul acesteia o serie de manifestări comportamentale deviate ale copiilor din clasa a II-a, în special ale elevilor diagnosticați cu TSA (subliniați prin culoarea galbenă).

Tabelul 1. Fișă de observație inițială

Nr. crt.	Descrierea comportamentului școlarului pe parcursul orei de educație fizică							
	Comportament agresiv verbal asupra elevilor	Deranjează pe ceilalți elevi	Comportament agresiv fizic asupra elevilor	Se agită, nu poate sta liniștit	Reacție întârziată la cerințe	Deficit de atenție	Tulburări de concentrare	Nu are încredere în sine
1.		2		2	3	3	3	3
2.	2	3	2	3	5	5	5	5
3.								
4.								
5.								
6.								
7.								
8.								
9.								
10.	3	6	3	6	6	6	5	5

11.					2	2	2	4
12.								
13.					2	3	2	3
14.		1		2	3	3	3	3
15.	2	4	2	3	3	4	4	3
16.	2	3	2	4	4	4	3	4
17.		4	2	4	3	3	3	3
18.	2	3	2	3	5	5	5	5
19.	2	4	2	4	6	6	6	6
20.					3	3	3	3
21.								
22.								
23.					2	2	2	2
24.								
25.								
26.								
27.								
28.								
29.								
30.	2	3	1	3	2	3	3	4
31.	2	4	2	4	3	3	3	4
32.					2	2	3	4
33.								
34.		1		2		1		2

Date fiind cele indicate în fișa de observație inițială de mai sus, vom descrie comportamentul școlarului pe parcursul orei de educație fizică, astfel:

- **Comportament agresiv verbal** - caută să se certe printr-un vocabular provocator și un ton ridicat când consideră că sunt nedreptățiți de alți colegi, dacă se bagă în fața lor, luându-le locul, când fac o greșală de exprimare și sunt corecțai de ceilalți elevi încercând să se apere;

- **Deranjează pe ceilalți elevi** - întrerupelecțiaîn diferite momente ale acesteia; atunci când se explică și se demonstrează un exercițiu aceștia încep să vorbească, să râdă, să imite și să strâmbă alți colegi, răspund înainte ca profesorul să termine de explicat jocul/exercițiul, nu au răbdaresă-și aștepte rândul;

- **Comportament agresiv fizic asupra elevilor** manifestat împingând, punând piedică, pișcând și strângând de mână la aliniere, precum și în celelalte verigi ale lecției;

- **Se agită, nu poate sta liniștit** în formație să asculte ce i se explică, drept urmare nu știe ce are de făcut, se frământă, se întoarce, vrea să urce pe spalier sau să vorbească cu un coleg care se află într-un alt șir, vorbește excesiv;

- **Reacție întârziată la cerințe** - viteza de reacție greoaie la semnale sonore, precum și verbale, stă pe gânduri înainte de a începe acțiunea - ca o stare de nesiguranță cu privire la ce are de făcut;

- **Deficit de atenție** - nu reușesc să se concentreze pe ceea ce au de făcut, fac greșeli, fiind distrași de orice cuvânt auzit sau zgomot, uneori rămânând fixați cu privirea pe un

anumit material utilizat în timpul lecției sau pur și simplu găsesc ceva de privit pe geam, frământându-și mâinile, pierzând succesiunea acțiunilor din cadrul jocului sau exercițiului ce îl au de efectuat, lipsa atenției la detalii;

- **Tulburări de concentrare** - efectuarea greoaie a cerinței primite, începerea corectă a exercițiului/jocului dar, la prima greșeală întâmplătoare (de ex., răstoarnă un con), se abate de la a continua și a rezolva corect sarcina primită, se coordonează greu și lipsește orientarea în atribuția primită;

- **Nu are încredere în sine** - sentimente de inferioritate (consideră că nu sunt la fel de buni ca ceilalți, că nu pot efectua exercițiile la fel de bine ca ceilalți, ducând la pierderea jocului), comportamente de evitare, de îngrijorare.

Toate aceste manifestări deviante au avut loc în timpurile de educație fizică, încă de la începutul primului semestru, începând cu veriga I – organizarea colectivului de elevi, când, atât elevii cu cerințe educative speciale - CES (TSA), cât și cei fără astfel de nevoi (însă cu probleme de adaptare și integrare socială) au început să deranjeze ora, unii neacceptând locul în formație lângă anumiți colegi, iar alții neacceptând faptul că sunt mai scunzi ca alți elevi, de exemplu.

În timpul celei de-a II-a verigi au început să apară situații de comportament verbal și agresiv asupra unor colegi în timpul execuției variantelor de mers și de alergare, împingând, lovind, pișcând sau punând piedică, iar, în funcție de execuția unor elevi, au fost situații când s-a glumit și s-a râs pe seama unora, punându-i pe acești elevi într-o situație neplăcută.

La verigile a III-a, a IV-a, a V-a și a VI-a, pe lângă comportamentele enumerate la veriga a II-a, s-au înregistrat situații de agitație și neliniște, reacții întârziate și capacitate scăzută de înțelegere a cerințelor, unii își coordonau cu greu mișcărilor, nu se puteau concentra asupra exercițiilor, deoarece nu erau atenți la ce se explica și demonstra, găsind mereu ceva de vorbit, deranjându-i pe ceilalți elevi. De exemplu, elevii din învățământul primar, conform programei școlare pentru clasa a II-a și a S.N.Ș.E. la educație fizică și sport, trebuie să aibă capacitatea/competența de a memora-executa un complex de dezvoltare fizică alcătuit din exerciții libere. Pentru a realiza aceste competențe derivate la sfârșitul lecției, elevii trebuie să participe conștient și activ, însă, ivindu-se astfel de situații, competențele nu se pot efectua corespunzător cerințelor. Spre sfârșitul lecției, în verigile a VII-a și a VIII-a, elevii cu comportament deviant încă mai prezentau un comportament ușor agitat.

Aceste conduite au creat un climat greu de tolerat de către ceilalți elevi, deoarece orele se desfășurau cu un accent deosebit pus pe problemele de comportament, secționând desfășurarea acestora într-un mod corespunzător, prin intervențiile profesorului de a soluționa situațiile apărute.

Metode de cercetare utilizate în studiu:

Metoda de documentare bibliografică a constat în analiza literaturii de specialitate, urmate de selectarea, consemnarea, fișarea, prelucrarea și interpretarea informațiilor culese.

Metoda observației a implicat, așa cum o indică și literatura de specialitate, constatarea și explorarea cu atenție „a celor văzute, auzite, simțite în general, prin utilizarea informațiilor anterior dobândite, reprezentând procesul de înregistrare și consemnare a tuturor datelor - ce anume a fost observat, cum au variat în timp faptele, sub ce formă calitativă și cantitativă s-au prezentat cele observate”; „După realizarea procesului de observație se conturează ipotezele, noile probleme, la care avem un anumit suport, având drept fundament informațiile și experiența anterioară; astfel, în cadrul acestui proces se trece de la observarea pasivă la una activă, de conștientizare, raționalizare și ordonare a observației, metoda devenind una științifică de investigare. Odată cu folosirea experimentului, rolul și importanța observației se intensifică” [5, 6]. Observația pedagogică participativă s-a realizat cu scopul de a studia comportamentele deviate ale elevilor din ciclul primar în timpul orelor de educație fizică. Metoda observației a fost efectuată conform lui I. Albușescu și H. Catalano [1], utilizând ca instrument nou specific *fișa de observație*.

Așadar, instrumentul de lucru în cadrul unei observații îl reprezintă fișa de observație; pentru ca această fișă să prezinte relevanță, elevii nu au fost dinainte informați că vor fi observați, în așa fel încât aceștia să nu-și poată schimba conduita în timpul orelor - demers necesar pentru a putea fi surprins comportamentul autentic al acestora, fără ca cercetătorul să intervină. Ulterior, informațiile obținute au fost notate și structurate organizat și amănunțit, imediat ce au fost culese, pentru a evita fie omiterea lor, fie confundarea cu alte informații.

Metoda observației s-a folosit pe tot parcursul cercetării, contribuind la organizarea și derularea experimentului care a avut loc cu elevii clasei a II-a. Pentru o notare cât mai fidelă și riguroasă a conduitei elevilor observați ni s-a acordat sprijin din partea profesorului itinerant/de sprijin, a profesorului pentru învățământ primar (învățătoarea clasei) și a unui coleg, profesor de educație fizic, monitorizând direct lecțiile care au stat la baza evaluării, după ce, în prealabil, au fost stabilite sarcinile fiecăruia în procesul de observare, completând o fișă de observație pentru tipurile de comportament monitorizate.

Metoda tabelară presupune, conform specialiștilor în domeniu, „interpretarea riguroasă a datelor prin metodele enunțate anterior care au fost evidențiate prin intermediul reprezentării acestora sub formă grafică și tabelară”[4].

Rezultate și discuții. În urma aplicării fișei de observație inițială, au rezultat următoarele aspecte (Tabelul 1) astfel:

- *comportamentul agresiv verbal* este o dificultate comportamentală pe care am identificat-o, însă frecvența cu care am întâlnit-o este mai redusă decât în cazul celorlalte dificultăți – bifând cu liniuțe, care s-au concretizat la finalul orei într-un total de 2 sau 3 astfel de conduite la elevii respectivi;

- *deranjarea celorlalți elevi de către elevii cu CES* este o dificultate pe care am întâlnit-o la elevii cu CES mai des decât la ceilalți elevi și decât alte dificultăți comportamentale – liniuțele bifate în rubrica lor totalizând la finalul orei cifrele 3, 4 și 6, întâmplându-se ca aceștia să deranjeze mai des pe ceilalți elevi în cadrul unei ore;

- *comportamentul agresiv fizic* este o dificultate pe care am întâmpinat-o mai puțin des decât în cazul celorlalte dificultăți – la finalul orei reieșind un total de 2 sau 3 astfel de conduite la elevii respectivi;

- *agitația elevilor în timpul orelor* este o dificultate de conduită observată, având o frecvență mai mare decât celelalte – liniuțele bifate în rubricile elevilor însumând la finalul orei cifrele 3, 4 și 6, aceștia fiind deseori agitați și neputând sta liniștiți în cadrul unei ore;

- privitor la *reacția întârziată la cerințe*, din sumele totale (3, 4, 5, 6) trecute în rubrica privitoare la această dificultate, rezultă faptul că majoritatea elevilor prezintă o oarecare reacție întârziată la cerințe, însă, scorurile cele mai ridicate (5, 6) le înregistrează elevii cu CES, ei reacționând cu întârziere destul de des la cerințele exprimate în decursul unei lecții;

- *deficitul de atenție* este o altă dificultate des întâlnită în cadrul grupului experiment, cele mai mari scoruri (5, 6) consemnate în fișa de observație inițială avându-le elevii cu CES;

- cât privește *tulburările de concentrare* din partea elevilor cu CES, situația acestei dificultăți este similară cu cea a reacției întârziate la cerințe, a deficitului de atenție și a neîncrederii în sine, fiind des manifestate, conform și scorurilor ridicate (5, 6) rezultate și indicate în (Tabelul 1);

- *neîncrederea elevilor în propriul sine* este un alt aspect ce a fost surprins, reieșind la final că mai toți copiii au probleme cu încrederea în sine, dar scorurile cele mai mari (5, 6) au fost înregistrate de elevii cu CES, mai mult decât ceilalți.

Concluzii. În urma acestei analize amănunțite, realizată pe parcursul orelor de educație fizică, a reieșit faptul că elevii cu cerințe educaționale speciale, respectiv cei diagnosticați cu tulburări din spectrul autist au manifestări comportamentale deviante, deranjând mereu activitățile din timpul orelor, nesocotind deseori regulile stabilite (*aduse la cunoștința elevilor de la prima oră a anului școlar, când se realizează instruirea elevilor cu privire la normele de comportament civilizată și de protecția muncii*) pentru desfășurarea orelor în condiții optime. Totodată, acești elevi întâmpină greutăți în păstrarea și formarea legăturilor cu colegii de clasă.

După cum se poate observa din cifrele notate în fișa de observație, nu doar elevii cu CES (TSA) prezintă conduite deviante în cursul orelor de educație fizică, ci și copiii care nu prezintă deficiențe, dar care au probleme de adaptare la cerințele școlii sau de integrare socială într-un colectiv.

Precizăm faptul că aspectele prezentate în acest articol se regăsesc abordate în cadrul tezei de doctorat a doctorandei, cu titlul „*Influența jocurilor de mișcare asupra nivelului dezvoltării psihomotrice și integrării sociale a elevilor din ciclul primar*”.

Referințe bibliografice:

1. Albușescu, I., Catalano, H. (2020). Sinteze de pedagogie generală-ghid pentru pregătirea examenelor de titularizare, definitivat și gradul II profesori toate specializările. București: Editura Didactic Publishing House. 631 p.
2. Алексеевич, М. М. (2016). Особенности работы учителя физической культуры при реализации инклюзивного образования [online] [citat 12.01.2022]
3. American Psychiatric Association. (2016). DSM-5 – Manual de Diagnostic și Clasificare Statistică a Tulburărilor Mintale ediția a 5-a [online]. București: Editura Medicală Callisto. [citat 14.03.2021].
4. Chirazi, M. (2012) Metode de cercetare în educație fizică și sport. Curs IFR. Iași: Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
5. Chirazi, M. Metodologia cercetării științifice în educație fizică și sport. În: Supliment la Analele F.E.F.S. Anul III - Sem I. Iași, p. 26, 32. ISSN 1224-2276.
6. Epuran, M., Marolicaru, M. (2020). Metodologia cercetării activităților corporale - suport de curs [online]. Universitatea “Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca Facultatea de educație fizică și sport.[citat 27.08.2020].
7. Muñoz-Llerena, A., Pedrero, M.N., Flores-Aguilar, G., López-Meneses, E. (2022). Design of a Methodological Intervention for Developing Respect, Inclusion and Equality in Physical Education. In: Sustainability, vol. 14(1). <https://doi.org/10.3390/su14010390>
8. Rad, F., Costinescu, R., Dobrescu, I. (2008). Adhd și tulburarea de spectru autist la vârste mici. În: Revista Română de Pediatrie, vol. 57, nr. 1, p. 36-44. DOI: 10.37897/RJP
9. Roșan, A. (2015). Psihopedagogie specială – Modele de evaluare și intervenție. Iași: Editura Polirom, p. 27.
10. Rusu, O., Rusu, D. (2007). Social integration through sports of people with disabilities. În: Sport and Society: Interdisciplinary Journal of Physical Education and Sports. <https://www.sportsisocietate.ro/articol/96>
11. Verza, E. (1995). Psihopedagogie specială [online]. București: Editura Didactica și Pedagogică. [citat 20.09.2020].
12. <HTTP://ASOCIATIAIDENTITY.RO/ESTI-IN-CAUTARE-DE-RASPUNSURI/TULBURAREA-DE-SPECTRU-AUTIST-TSA/2021> [citat 06.05.2022].

<https://doi.org/10.52449.soh22.12>

ESTIMAREA INDICILOR ANTROPOMETRICI AI SPORTIVILOR ÎN PROBA DE TAEKWONDO

Deleu Inga¹, dr., conf. univ.

Delipovici Irina², dr., lector univ.

<https://orcid.org/0000-0002-1409-9318>

^{1,2}Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport, Chișinău, Republica Moldova

***Abstract.** This research is meant to assess the anthropometric parameters of the taekwondo sportsmen. The height as well as the body weight of the people who do not practice any sports represent higher values, comparing to the anthropometric parameters of the ones who practice sports. The thoracic perimeter while being in resting state, inspiration or expiration, presents bigger values for the sportsmen. The chest elasticity, shows medium values of 5,83cm. This indicates a 1,5cm difference, comparing to the young unsportsman like people.*